Ekim 2026

Sociology Data Lab

Türkiye'de Toplumsal Risk Algısı

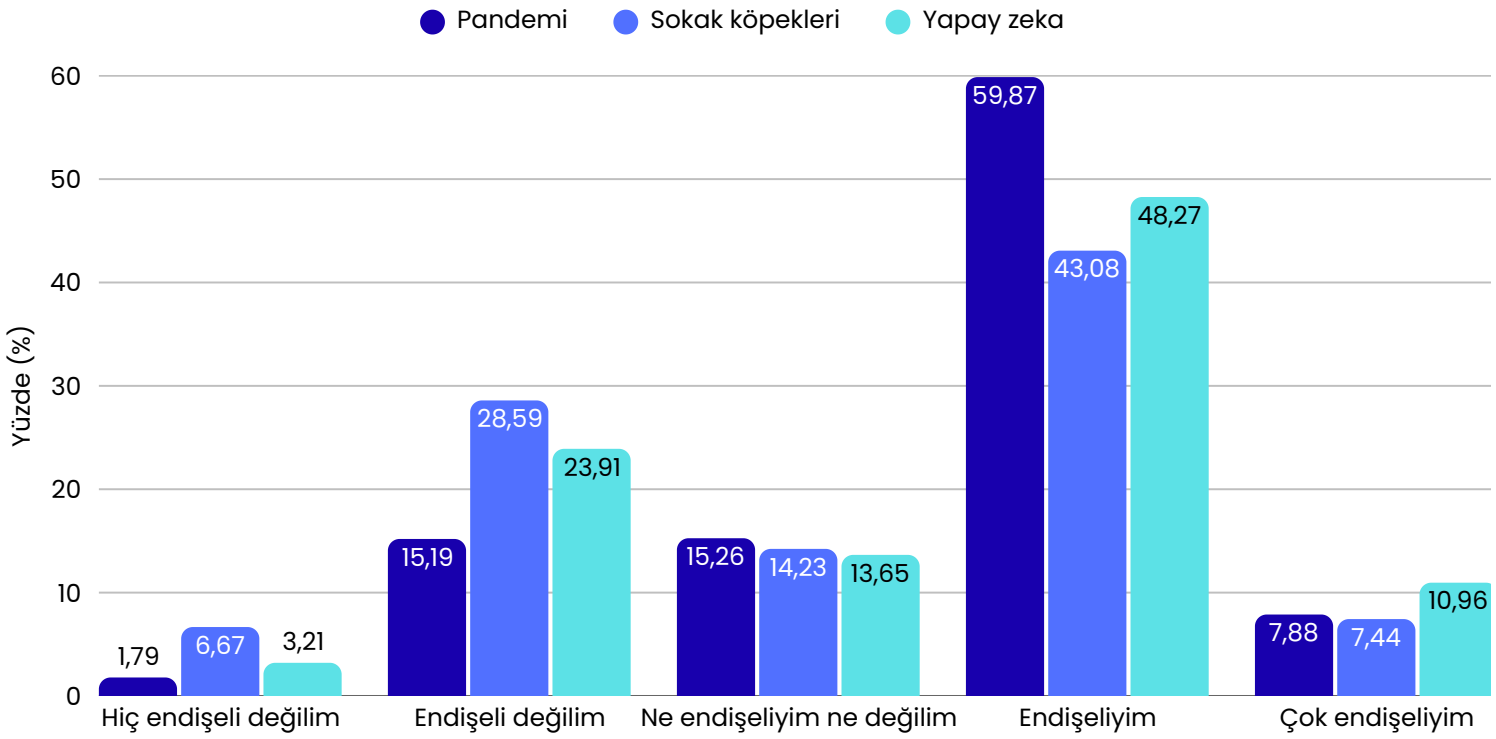
Yazarlar: Vuslat Haz Alibaşoğlu, Emre Turan, Daniela Kızıldağ & Ceylan Engin

Fon kaynağı: 223K652 numaralı projemiz TUBİTAK 1001 tarafından desteklenmektedir.

Pandemi, teknoloji, iklim krizi gibi tehditler hem yerel hem küresel ölçekte toplumsal risk algısını şekillendirmektedir. Ulrich Beck'in "Risk Toplumu" teorisinden hareketle, modern kurumlar bir yandan riskleri yönetmeye çalışırken diğer yandan kendi yapıları gereği yeni belirsizlikler (yapay zekâ kaygıları, bilgi güvenliği vb.) üretmektedir (Beck, 1992; Beck, 1999). Artan endişe düzeyleri, belirsizlik ve tehdit algısının güçlenmesiyle birlikte komplo teorileri gibi alternatif anlatıları sıradanlaştırıp rutin inanışlar haline getirmektedir (Douglas, Sutton, and Cichocka, 2017; van Prooijen and Jostmann, 2013).

Bu rapor, küresel krizlerin, pandeminin ve teknolojik gelişmelerin bireylerin kurumlara olan güvenini nasıl sarstığını inceleyen TSVS "Sağlık, Çevre, Bilim ve Teknoloji" bölümü verilerine dayanmaktadır. TSVS, 2024 yılında 1587 katılımcıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Anket kapsamında, katılımcılara pandemi, sokak köpekleri, yapay zeka ve iklim değişikliğine dair endişe seviyeleri 1'in "Hiç endişeli değilim", 5'in "Çok endişeliyim" anlamına geldiği bir skala aracılığılıyla sorulmuştur.

Şekil 1. Pandemi, yapay zeka ve sokak köpeklerine dair endişenin dağılımı (N=1560)

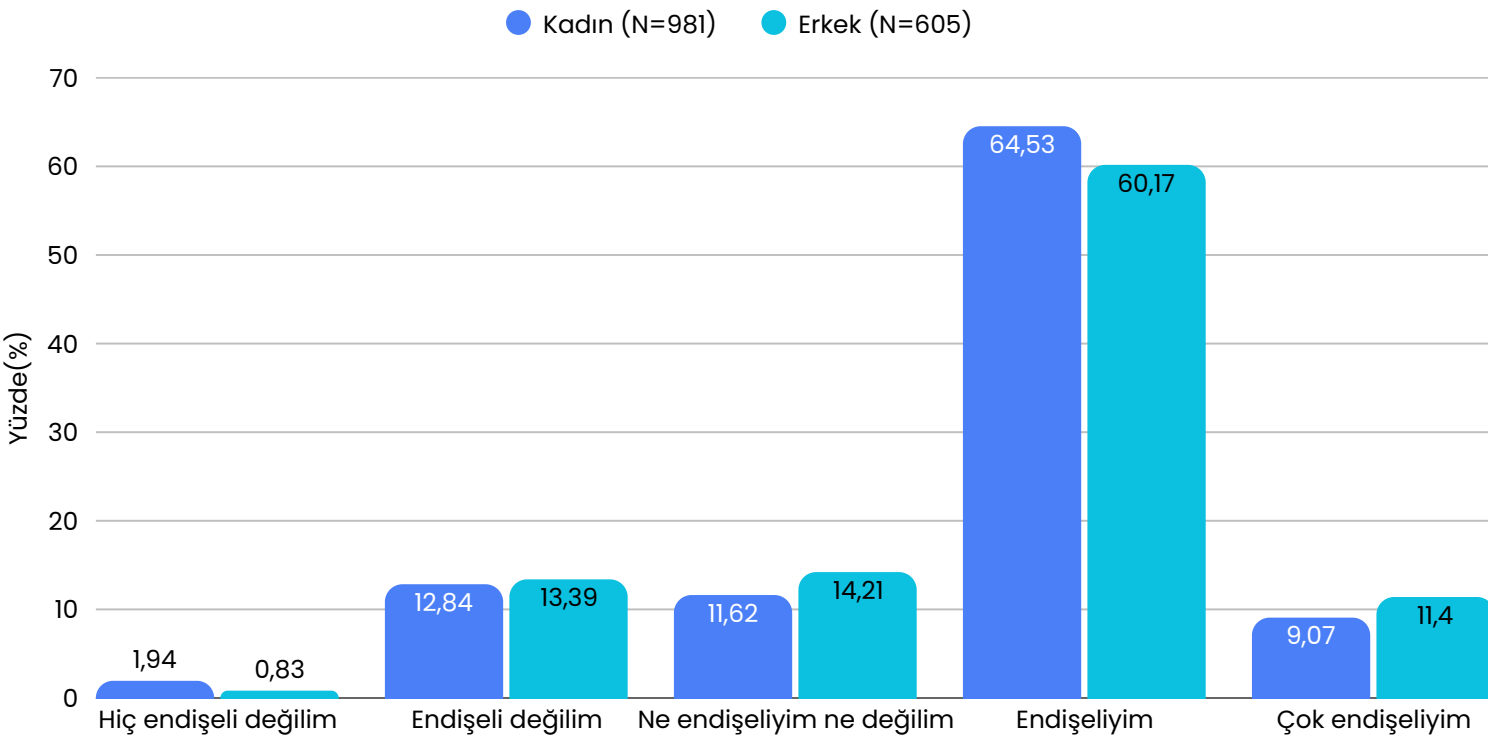

Kaynak: TSVS 2024

Şekil 1, pandemi, yapay zeka ve sokak köpeklerine dair endişenin dağılımını göstermektedir. Katılımcıların %67.53'ü önümüzdeki yıllarda yeniden bir pandemi yaşanma olasılığı hakkında endişeli veya çok endişeli olduğunu belirtmiştir. Günlük yaşamda yapay zeka kullanımının artmasından endişe duyanların oranı %58.96 iken, sokak köpeklerinin sayısına dair endişe %50.80 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Toplum genelinde en yüksek endişe kaynağının pandemi riski olduğu görülmektedir.

Türkiye'de pandemiye duyulan endişe düzeyinin yapay zekaya ve sokak köpeklerine duyulan endişe düzeyine kıyasla daha yüksek olması pandemi endişesinin medya gibi araçlarla çok daha geniş kitlelere ulaşabilmesinden kaynaklı olabilir. Ayrıca anketin 2024 yılında yapılmış olması sebebiyle yapay zeka ve sokak köpeklerine dair başlıklar daha yeni gündemler oluşturmakta; bu durum da kişilerin bu konulara yönelik endişe seviyelerinin pandemiye kıyasla henüz bu yeni gündemlerden yeterince etkilenmemesine yol açmış olabilir. Pandemi konusundaki endişe seviyesinin yüksekliği kurumların risk yönetimine olan güvenle de ilişkilendirilebilir (Liu et al., 2022).

Şekil 2. İklim değişikliğine dair endişenin cinsiyetler arasındaki dağılımı

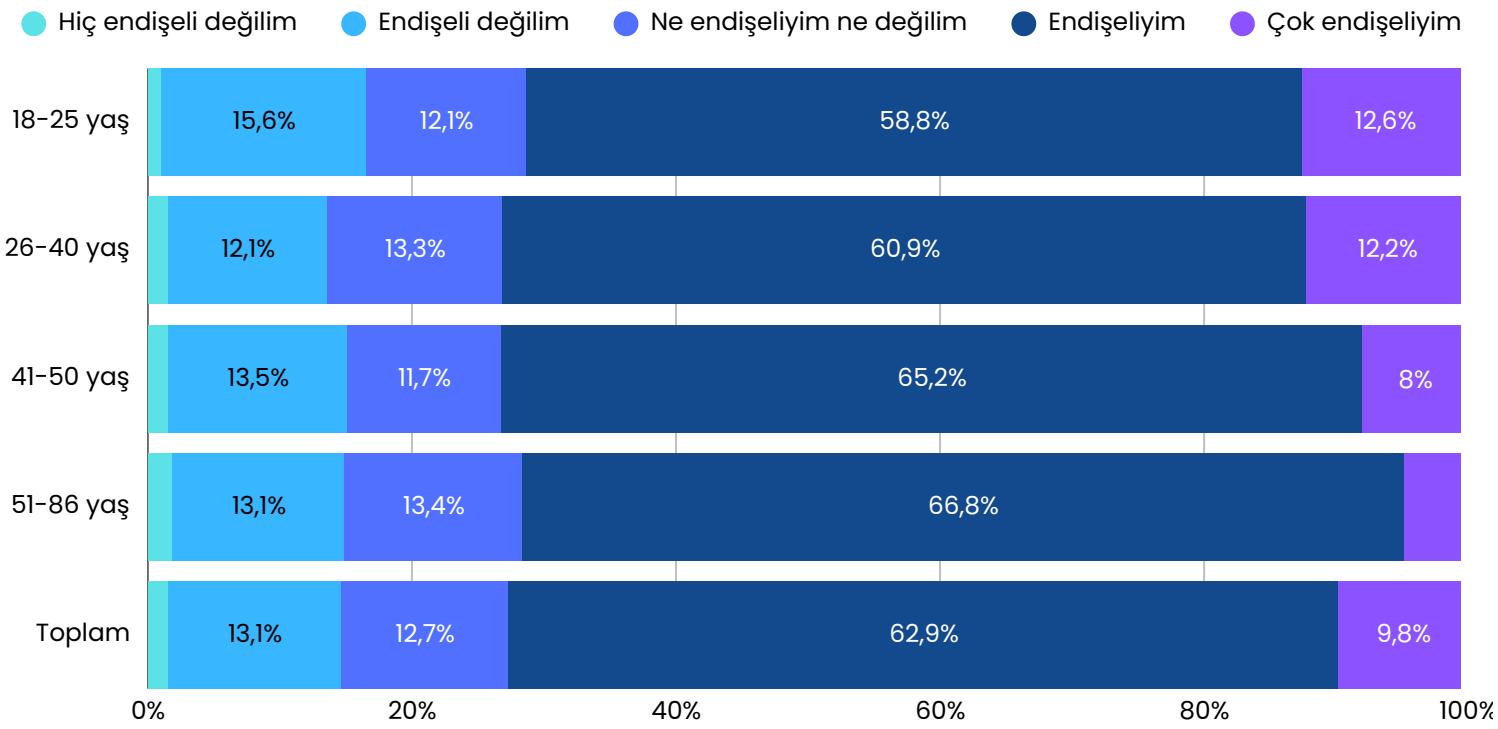

Kaynak: TSVS 2024

Şekil 2, iklim değişikliğine dair endişenin cinsiyetler arasındaki göre dağılımını göstermektedir. İklim değişikliği konusunda 'endişeliyim' yanıtını verenlerin oranı kadınlarda %64.53 iken erkeklerde %60.17'dir. Buna karşın 'çok endişeliyim' diyenlerin oranı erkeklerde %11.4 ile kadınlardan (%9.07) daha yüksektir. İki kategori birlikte değerlendirildiğinde kadınların %73.60'ının, erkeklerin ise %71.57'sinin iklim değişikliğinden endişe duyduğu görülmektedir. Kararsız kalanların ('ne endişeliyim ne değilim') oranı erkeklerde %14.21, kadınlarda ise %11.62'dir.

Bu veriler, iklim değişikliğine yönelik endişenin kadın ve erkekler arasında büyük bir farklılık göstermediğini, her iki grupta da kaygı düzeyinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlarda 'endişeliyim', erkeklerde ise 'çok endişeliyim' yanıtının biraz daha fazla çıkmasına rağmen toplam endişe oranlarının birbirine yakın olması, iklim krizinin toplum genelinde ortak bir tehdit olarak algılanmasıyla açıklanabilir. İklim değişikliğine dair haberlerin medya gibi araçlarla hem kadınlara hem erkeklere benzer şekilde ulaşması, cinsiyetler arasında keskin bir fark oluşmamasını etkilemiş olabilir. Bununla birlikte toplam endişe oranının kadınlarda (%73.60) erkeklere (%71.57) kıyasla kısmen daha yüksek olması da dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar da kadınların iklim değişikliği konusunda erkeklere kıyasla biraz daha yüksek endişe duyduğunu ortaya koymaktadır (McCright, 2010).

Şekil 3. İklim değişikliğine dair endişenin yaş gruplarına göre dağılımı (N=1551)*

Kaynak: TSVS 2024

*"Hiç endişeli değilim" ifadesine verilen yanıtların yaş gruplarına göre dağılımı 18-25 yaş grubu için %1.01, 26-40 yaş grubu için %1.55, 41-50 yaş grubu için %1.60 ve 51-86 yaş grubu için %1.87'dir.

Şekil 3, iklim değişikliğine dair endişenin yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir. Araştırmada öne çıkan en çarpıcı bulgulardan biri, toplum genelinde %73 gibi çok yüksek bir farkındalık düzeyine ulaşan iklim değişikliği kaygısının yaş gruplarına göre gösterdiği dağılımdır. Tüm yaş gruplarında iklim değişikliğine yönelik endişe düzeyi yüksek seyretmektedir. Ancak 18-25 yaş grubu, kendi içinde uç tutumları barındıran heterojen bir dağılım göstermektedir. İklim değişikliği hakkında 'çok endişeliyim' yanıtını verenlerin oranı %12.56 ile en yüksek bu yaş grubundadır. Diğer yandan, endişeli olmadığını belirten katılımcılar incelendiğinde de %15.58'lik oranla yine en büyük payın 18-25 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir.

Bu veriler, genç yaş grubunun iklim endişesi bağlamında homojen bir yapıda olmadığını, en yüksek ve en düşük endişe eğilimlerini bir arada barındırdığını göstermektedir. Bu,

gençliğin bilgiye ulaşma yöntemlerinin farklı olması ve gelecekle ilgili kaygılarındaki çeşitlilikler sebepli olabilir. Özellikle 'hiç endişeli değilim' yanıtı verenler açısından, gençlerin geçmişteki iklim koşullarına ve yaşanan dönüşüme bizzat tanık olmamaları, iklim krizinin halihazırda bir gerçeklik olduğu bir dünyaya doğup büyümüş olmaları da bu düşük endişe düzeyini etkilemiş olabilir. Gençlerin yanı sıra Türkiye genelindeki iklim değişikliğine olan endişenin yüksekliği toplumdaki farkındalığın yüksek olmasıyla açıklanabilir. Çok endişeliyim cevabı verenlerin yaş ilerledikçe azalması da gözlemlenebilmektedir. Bu düşüşte yaşı ilerleyen insanların iklim değişikliği ile bilgiye ulaşma oranlarının düşüklüğünün etkili olduğunu düşünülebilir. Yapılan araştırmalar da yaş ilerledikçe alınan riskin azaldığını ortaya koymaktadır (Shin and Kim, 2023).

Bu çalışma, Türkiye'de pandemi, iklim krizi ve yapay zekâ gibi küresel ve teknolojik risklere yönelik endişe seviyelerinin toplum genelinde yüksek seyrettiğini ortaya koymaktadır. İklim endişesinde kadın (%73.60) ve erkeklerin (%71.57) toplam kaygı düzeyleri birbirine yakın seyrederken, yaş ilerledikçe en yüksek kaygı oranının gerilemesi ve 18-25 yaş grubunun hem en yüksek (%12.56) hem de en düşük (%15.58) endişe oranlarını barındırması, risk algısının demografik değişkenlere göre farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgular, modern risklerin ürettiği belirsizliklerin kurumların risk yönetimi kapasitesini ve kurumlara olan güveni doğrudan ilgilendirdiğini ima etmektedir. Nitekim teorik yazında da vurgulandığı üzere, artan belirsizlik ve risk algısı, kurumlara güvenin zayıfladığı koşullarda komplo teorileri ve alternatif anlatıların zemin bulmasıyla ilişkilenmektedir.

Sociology Data Lab (SDL)
Boğaziçi University
socdatalab@boun.edu.tr

Referanslar:

Beck, Ulrich. 1992. Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage Publications.

Beck, Ulrich. 1999. *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press.

Douglas, Karen M., Robbie M. Sutton ve Aleksandra Cichocka. 2017. "The Psychology of Conspiracy Theories." *Current Directions in Psychological Science* 26(6):538–542. doi:10.1177/0963721417718261.

Liu, Bo, Huan Liu, Bing Han, Tingting Zhao, Tian Sun, Xiaodong Tan ve Fuqiang Cui. 2022. "Trends and Factors Associated With Risk Perception, Anxiety, and Behavior From the Early Outbreak Period to the Controlled Period of COVID-19 Epidemic: Four Cross-Sectional Online Surveys in China in 2020." *Frontiers in Public Health* 9:768867. doi:10.3389/fpubh.2021.768867.

McCright, Aaron M. 2010. "The Effects of Gender on Climate Change Knowledge and Concern in the American Public." *Population and Environment* 32(1):66-87. doi:10.1007/s11111-010-0113-1.

Shin Y, Kim G. AGE DIFFERENCES IN CLIMATE CHANGE ATTITUDES AND BEHAVIORS. Innov Aging. 2023 Dec 21;7(Suppl 1):830. doi: 10.1093/geroni/igad104.2676. PMCID: PMC10738468.

van Prooijen, Jan-Willem ve Nils B. Jostmann. 2013. "Belief in Conspiracy Theories: The Influence of Uncertainty and Perceived Morality." *European Journal of Social Psychology* 43(1):12–20. doi:10.1002/ejsp.1922.